

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI QUROLLI KUCHLARI AKADEMIYASI KURSANTLARIGA O'Q OTISH TAYYORGARLIGI FANINI O'QITISHDA INTERAKTIV O'Q OTISH TRENAJYORLARINI QO'LLASH IMKONIYATLARI

Yuldashev F.B

*dotsent, O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari Akademiyasi Qurollanish va
otish kafedrasida boshlig'ining o'rinbosari.*

Annotatsiya: *Maqolada O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari Akademiyasi kursantlariga o'q otish tayyorgarligi fanini o'qitishda interaktiv o'q otish trenajyorlarini qo'llash imkoniyatlari ilmiy jihatdan tahlil qilingan.*

Kalit so'zlar: *otish tayyorgarligi, interaktiv o'q otish tiri, modulli o'qitish texnologiyasi.*

O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari harbiy xizmatchisining o'qotar quroldan foydalanish huquqi tegishli qonun hujjatlarida nazarda tutilgan bo'lib, shu munosabat bilan O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligining Oliy harbiy ta'lim muassasalari kursantlari uchun otish tayyorgarligi yetakchi o'quv fanlaridan biri hisoblanadi va kelgusida harbiy xizmatchilar tomonidan o'z xizmat va kasbiy vazifalarini samarali hal etishga qaratilgandir.

Bu fanni o'zlashtirishda faqat muntazam amaliy mashg'ulot sharoitidagina samaradorlikka erishish mumkin.

O'q otishga tayyorlikni mashq qilish uchun elektron texnik vositalar va trenajyorlardan foydalanish imkoniyati, qurolni jangga tezda hozirlash va birinchi o'qni otish texnikasi, to'g'ri ushlab va nishonga olish, o'q otish mashqlarini muntazam bajarish, o'qsiz otish, o'q otishdagi xatolar va kechikishlarni bartaraf etish, bularning barchasi otish tayyorgarligini tashkil etish bo'yicha qo'llanmada nazarda tutilgan.

Zamonaviy interaktiv lazerli o'q otish tirlaridan foydalanish o'quvchilarning o'qotar qurollardan foydalanish bilan bog'liq kasbiy malakalarini shakllantirish darajasini oshirish barobarida, resurslar va mablag'larni tejash, o'q otish qurollarini o'qitish sifati va samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Elektron o'q otish simulyatorlari nafaqat jonli otish jarayonini taqlid qilish, balki quroldan foydalanish holatini harbiy xizmatchilarning kelajakdagi kasbiy faoliyatiga imkon qadar yaqinlashtirish imkonini beradigan "didaktik uskunalar" sifatida tasniflanishi kerak.

O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari Akademiyasida interaktiv lazerli tirlarining texnik imkoniyatlaridan otish tayyorgarligi mashg'ulotlarida keng foydalanilmoqda. Lazer simulyatorlari otishni o'rganish mashqlarining barcha asosiy harakatlarini bajarishga imkon beradi: juftlikda ishlash, sheriklarni qo'llab-quvvatlash va oxirgi o'qgacha jang qilish, tezkorlik bilan qurolni saqlagichdan echish va jangovar holatga keltirish, nishonga olish va tepkini bosish. Mashqning istalgan bosqichida o'qituvchining aralashuvi imkoniyatini ta'minlagan holda, ta'lim oluvchining o'z

harakatlari va samaradorligini mustaqil ravishda nazorat qilish, xatolarini tahlil qilish imkoniyatiga ega bo'lishi muhimdir. Interfaol trenajyorlardan foydalanish otishga tayyorgarlik ko'rishni vizual va qiziqarli qiladi va o'quvchilarning motivatsiyasini sezilarli darajada oshiradi.

Elektron o'q otish tirlarining video proyeksiya uskunalari muayyan vaziyatlarda ekranda nishonlar tasvirini yaratishga imkon beradi. Nishonlarning maqsadli xarakteristikalarini foydalanuvchi tomonidan o'rnatiladi. Nishonlarning statik xatti-harakati bilan bir qatorda, ularning harakat parametrlarini sozlash imkoniyati ham mavjud: nishonning aylanishi (old tomondan yon tomonga, tasodifiy tartibda), nishonning tushishi (nishonga urilgandan so'ng, u vertikal dan gorizontal holatga tushadi), nishonni ko'tarish (gorizontaldan vertikal holatga nishonni ko'tarish). Kursant lazer qurolidan o'q uzadi, monoblokli kamera lazer nuqtasini oladi va otishma samaradorligini baholash uchun tegishli ma'lumotlarni kompyuterga uzatadi.

Dasturiy ta'minot nafaqat har bir otish uchun, balki otishlar jamlanmasi uchun ham tezlik va aniqlik tahlilini o'tkazishga va natijalarni chop etish imkoniyatini beradi. Video syujet konstruktori o'qotar quroldan foydalangan holda taktik harakatlarni bajarish stsenariylarini taqlid qilish imkonini beradi, bu o'quvchilarga kasbiy-professional vaziyatlarni hal qilish uchun real sharoitlarni maksimal darajada taqlid qiladigan individual va guruh mashg'ulotlarida turli darajadagi murakkablikdagi mashqlarni bajarishga yordam beradi.

O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari akademiyasi kursantlarining o'q otish bo'yicha mashg'ulotlarida interaktiv trenajyorlardan foydalanish modulli texnologiya asosida bosqichma-bosqich tashkil etilgan. Kafedra jamoasi tomonidan kursantlarning otish tayyorgarligi mashg'ulotlari samaradorligini oshirish maqsadida maxsus mashqlar ishlab chiqilgan[4].

Interaktiv o'q otish tirining afzalliklari shundan iboratki, bunda vaziyatlarni modellashtirish bo'yicha imkoniyatlarning kengligi, o'zgaruvchan holatlarning mavjudligi, nishonning pozitsiyasi va unga bo'lgan masofasi. Pedagogik tajriba shuni ko'rsatadiki, simulyatorlarda otish natijalari odatda poligonda shunga o'xshash mashqlarni bajarish natijalariga qaraganda yaxshiroq ko'rsatgichlarni hosil qiladi. Buni o'q otish bilan bog'liq bo'lgan qo'rquvning yo'qligi hamda salbiy ta'sirning psixologik omillarini minimallashtirish bilan izohlash mumkin.

Interaktiv simulyatorlardan foydalanish o'q-dorilardan foydalanmasdan otish texnikasiga muvofiq otish ko'nikmalarini shakllantirish imkonini beradi. Mashg'ulotning dastlabki bosqichlarida elektron otishni o'rganish asboblari va moslamalaridan foydalanish to'g'ri mo'ljalga olish, nafasni sozlash va tepkini bosishni optimallashtirish texnikasini tezda o'zlashtirishga imkon beradi. Zamonaviy tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatadiki, interaktiv lazerli otish tiriining imkoniyatlaridan foydalanish paydo bo'ladigan nishonlarga yuqori tezlikda tanlab o'q otish bo'yicha mashg'ulotlar samaradorligini deyarli ikki baravar oshiradi[2], qo'rquvni hamda otishni o'rganish va tepkini bosishdagi xatolarni

minimallashtiradi[1], kursantlarning otish tayyorligi sifatini oshiradi[5]. Qisqa masofada interfaol otish tiriida ishlashning ko'rsatkichlari nishondan uzoq masofada otish bilan solishtirilganda sezilarli darajada yuqori bo'lishiga qaramay, ikkinchisi poligonlardagi sinov maydonchasida amalga oshiriladigan nazorat mashqlari natijalariga yaxshiroq mos keladi[3].

O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari akademiyasi kursantlarining o'q otish qobiliyatini o'qitishda texnik vositalar va trenajyorlardan foydalanishning dastlabki natijalari quyidagi xulosalar chiqarish imkonini beradi:

o'q otish mashqlarini mashq qilish arafasida interaktiv o'q otish tiri imkoniyatlaridan foydalangan holda mashg'ulotlar ta'lim oluvchilar tomonidan otish shartlari, texnikasi va qoidalarini muvaffaqiyatli o'zlashtirishga yordam beradi, bu esa keyinchalik o'q otish paytida mashqlar samaradorligini oshirishga olib keladi;

interaktiv trenajyorlar imkoniyatlaridan foydalanish o'qotar qurollardan foydalanish uchun kasbiy faoliyatning real vaziyatlariga imkon qadar yaqinroq sharoit yaratishni ta'minlaydi;

shubhasiz, interaktiv simulyatorlarning imkoniyatlari kursantlar tomonidan otish tayorgarligi mashg'ulotlarida an'anaviy ravishda qo'llaniladigan vositalar va jihozlarning imkoniyatlaridan sezilarli darajada yuqoridir, o'z navbatida shuni takidlash kerakki, interaktiv o'q otish tiri albatta poligonda bajariladigan haqiqiy o'q otishning o'rnini bosa olmaydi.

QO'LLANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI

1. Abramkin B.M., Korzhov V.M., Dombrovsky V.A. Methodical techniques for practicing pistol shooting techniques using laser shooting simulators. Novosibirsk, 2005.

2. Bikaev V.Sh., Shiryaev A.N. Formation of readiness of cadets of NVI VV of the Ministry of Internal Affairs of Russia for high-speed pistol shooting using a laser shooting range ILT "Rubin" // LazerPolitex-2009. 2009. Pp. 56-58.

3. Inshin J.J., Bessonov V.I. Methodological aspects of teaching cadets to shoot from standard weapons using shooting simulators // Bulletin of military education. 2019. №2. Pp. 59-64.

4. Stepanyuk V.I., Lyakhov P.V. Training in shooting from the passenger compartment of a vehicle at the lessons of fi repower training of cadets of educational organizations of the Ministry of Internal Affairs of Russia // Science and Practice. 2016. No. 3. Pp. 165-167.

5. Urakov I.V. Improvement of fi repower training of cadets and students of educational institutions of the Ministry of Internal Affairs of Russia: pedagogical aspect: the candidate thesis in pedagogy. Moscow, 2003. 24 p.